

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Opiskelijakirjaston verkkojulkaisu 2005

Sarasvuo ja Rantalainen – täydellistä miehekkyyttä

Pertti Näränen

Julkaisija: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku
1997
Julkaisu: Kanavat aukil!
Televisiotutkimuksen lukemisto/ toim. Anu Koivunen
ja Veijo Hietala
Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen
julkaisuja A: 61
ISSN 0788-7906
s. 227-236

Tämä aineisto on julkaistu verkossa oikeudenhaltijoiden luvalla. Aineistoa ei saa kopioida, levittää tai saattaa muuten yleisön saataviin ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Aineiston verkko-osoitteeseen saa viitata vapaasti. Aineistoa saa opiskelua, opettamista ja tutkimusta varten tulostaa omaan käyttöön muutamia kappaleita.

www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi
opiskelijakirjasto-info@helsinki.fi

Sarasvuo ja Rantalainen – täydellistä miehekkyyttä

Hyvät pahat ja rumat (HPR) on nuoren sukupolven moni-aineksinen keskusteluohjelma. Sen merkitystä suomalaisen tv-kulttuurin uudistajana ja uutena esikuvana on vaikea yliarvioida. Harmaan, asiallisen ja keski-ikäisen suomalaisen tv-ohjelmiston joukossa *HPR* on vaikuttanut nuorekkaalta, kaupunkilaiselta ja radiakaalilta.

Tässä artikkelissa tutkin *HPR*:ia *miesohjelmana*. Tutkin sitä tapaa, jolla ohjelma rakentuu miehisen puhekulttuurin varaan ja hyödyntää erilaisia maskuliinisuuden ideaalimalleja. Ensin on kuitenkin syytä kartoittaa tämänkaltaisen "miestutkimuksen" taustoja.

Ennen 1970-lukua mediatutkimuksen perinteessä sukupuoliisuus ei ollut kiinnostava kysymys muulloin kuin sen ilmetessä "poikkeavana" käyttäytymisenä. Vasta feministinen tutkimus avasi silmät havaitsemaan ongelmia myös ja nimenomaan "normaalissa" sukupuolten roolijaossa. Maskuliinisuuden tutkimus, joka Suomessa on noussut esiin lähinnä vasta 1990-luvulla¹, jakaa monia feministisen tutkimuksen lähtökohtia, esimerkiksi pyrkimyksen ahdistaviksi koettujen roolirajojen rikkomiseen. Feministiselle tutkimukselle maskuliinisuus on kuitenkin usein näyttäytynyt hieman monoliittisena vallan lähteenä, koska pääasiana on ollut elintilan luominen naisille ja erilaisille naiseuksille. Miestutkimukselle onkin tullut tyypilliseksi korostaa sitä, että kaikki maskuliinisuuden muodot eivät ole samanlaisia eikä kaikilla miehillä ole samanlaista asemaa². Itsekin kannatan tätä näkökulmaa, mutta yritän samalla varoa hävittämästä näköpiiristä "miehisen ylivallan" olemassaoloa.

Vahvojen miesten peli

Vuonna 1992 aloittanut *HPR* nousi suuren yleisön suosioon kevätkaudella 1993, jolloin ohjelmapaikka siirtyi lauantain iltapäivästä torstai-iltaan. Siitä alkaen ja kevääseen 1995 asti juontajina toimi parivaljakko Jari Sarasvuo ja Simo Rantalainen. Ohjelman alkuvuosina edellä mainittujen rinnalla nähtiin myös kaksi eri naistoimittajaa. Heidän asemansa *HPR*-ilmiön kehityksessä on kuitenkin jäänyt lyhyeksi ja ohueksi.

Ohjelman peruskonsepti on yksinkertainen ja haastava: mainosten jaksottama reilun tunnin pituinen suora lähetys täytetään lähes kokonaan puheella ja ilman nauhoitettuja osuuksia. Tämänkaltaisen ohjelma elää tai kaatuu juontajiensa esiintymisen ja karisman varassa.

Vaikka *HPR*:n käsittelemät aiheet ovat usein kulttuurin, politiikan ja urheilun ajankohtaisten ilmiöiden piiristä, ei *HPR* ole puhdas asiaohjelma. Ehkä sitä voisi nimittää asiaviihteeksi. Ohjelman Internet-sivuilla sitä luonnehditaan "Viihde- ja vierailuohjelmaksi" (<http://www.broadcasters.fi/hpr/hpr.html>).

Kahden nuoren miesjuontajan yhdistelmä on harvinainen lähtökohta keskusteluohjelmalle, joita Suomessa yleensä vetää yksi isäntä tai emäntä avustajien pysytellessä taustalla. Ajankohtaismakasiinit käyttävät usein mies- ja naisjuontajaa rinnakkain. Estradiviihdettä puolestaan isännöi vanhempi herra mahdollisesti nuoremman naisen tukemana.

Sarasvuo ja Rantalainen ovat kuitenkin edustaneet keskenään melko erilaisia mies- ja toimittajahahmoja. Kun Sarasvuo on edustanut kriittistä poliittista toimittajaa ja yläluokaisen älyllistä väittelijää, yhdistyy Rantalaisessa rento urheilutoimittaja ja näsäviisas rääväsuu. Roolijako on jatkunut Pauli Aalto-Setälän kaudella; hän on täyttänyt Sarasvuon paikan pienin muutoksin.

Sarasvuo ja Rantalainen nousivat tv-tähdiksi *HPR*:n kautta. Rantalainen tosin oli herättänyt katsojien huomiota jo MTV:n urheilutoimituksessa - yhtä paljon sujuvan ilmaisunsa kuin toimituksen konservatiivista linjaa järkyttäneen henkselimuotinsa ansiosta. Sen sijaan Sarasvuon esiintymistä Kymmenen uutisten kesätoimittajana tuskin monikaan muistaa. Tähti -roolinsa Sarasvuo ja Rantalainen loivat omassa ohjelmassaan ja omilla ansioillaan - ennen kaikkea suomalaisittain harvinaisella itsevarmuudella sekä tv-puheen sopivaisuuden sääntöjen rohkealla ylittämällä.

Kiinnostava ilmiö on, että samaa tahtia miesjuontajien tähteyden kanssa koko ohjelman profiili kehittyi temaattisesti mieskeskeisemmäksi. Naisten osuus haastateltavina väheni alkuvuosien jälkeen, ja heidän roolinsa kokonaisuudessa jäi samalla entistä kapeammaksi.

Erityisesti kevätkaudella 1995 ohjelman naisvieraat olivat paria poikkeusta lukuun ottamatta malleja, laulajia, tanssijoita tai muuta silmänruokaa. Kansanedustaja Hannele Luukkainen käväisi lähetyksessä, mutta ei polii-

tikkona, vaan alastomana mielenosoittajana hokemassa viestiään: "Mieluummin alasti kuin turkki päällä." Jo sitä ennen ohjelma oli vakiinnuttanut asemansa politiikan, urheilun ja talouselämän miesten keskeisenä julkisen näyttäytymisen ja meritoitumisen foorumina. Viimeistään presidentti Martti Ahtisaaren, Paavo Lipposen ja Esko Ahon vierailut nostivat *HPR*:n viihteellisenä asiaohjelmaksi aikamiesten sarjaan.

HPR on siis keskittynyt esittelemään miesten maailmaa ja sen ihanteita, miessankareita ja miehistä kaveruutta. Kuitenkin ohjelman katsojista yli puolet on ollut naisia. Näyttää siltä, että kulttuurissamme miesohjelmat hyväksytään yli sukupuolirajan.

Uutisten sisältöjä alkuvuonna 1995 tutkinut Yleisradion tasa-arvo-projekti on todennut, että miesten sanat ja kuvat hallitsevat edelleen uutislähetystä. Tv-uutisten raporteissa näkyvistä tai kuuluvista hahmoista kaikkiaan 78 % oli miehiä. Enimmillään naistoimijoita oli mm. kulutukseen, asumiseen ja koulutukseen liittyvien aiheiden yhteydessä, mutta silloinkin vain 38 %.³

Ajankohtaisohjelmien joukosta *HPR*:n mieskeskeisyys ei siis pistä silmään. Ihmetellä sopii, miksi naisten on helppoa hyväksyä miesten rooli tv-ruudun valtiaina - vai liekö kyse pelkämästä tottumuksesta? Mahdollisesti ohjelman suosiota naisten keskuudessa on lisännyt se, että harvoja naisvieraita on yleensä kohdeltu lähetysten "kuningattarina" ja avoimen flirtin kohteina. Keskeisempää lienee se, että tv-ohjelmia katsotaan monista erilaisista näkökulmista käsin. Monille katsojille *HPR*:n nuorekkuus ja rentous on pääasia, ei sukupuoli. Esimerkiksi Kata Kärkkäinen on todennut, että *HPR*:iä on hauska katsella, kun juontajat osaavat asiansa eikä heidän puolestaan tarvitse jännittää⁴. Sekin on mahdollista, että miehinen ohjelma on antanut naiskatsojille runsaasti ärsytyksen aiheita, ärsyttävyys puolestaan on iso osa television viehätystä, vaikkei tutkimus tämänkaltaista katsojasuhdetta yleensä ole osannut etsiä.

City-lehden haastattelussa syksyllä 1995 Sarasvuo väitti, että *HPR*-ohjelmaan etsittiin naisia "täikamman kanssa", mutta kyllin karismaattisia oli vaikea löytää. Samalla hän kuitenkin diplomaattisesti arveli, että havaintokyvyssäkään saattoi olla vikaa.⁵

Kaksi maskuliinisuutta

HPR:n "miehekkyyttä" voidaan kartoittaa eri reittejä pitkin. Ohjelman nimi ja tunnusmusiikki viittaavat Sergio Leonen ohjaamaan väkivaltaiseen westerniin vuodelta 1970. Yhtä lailla "miehiseen kovapintaisuuteen" voi tunnelmia johtaa Minna Santakarin käsialaa oleva, jyrkkiä varjoja ja graafisia kulmia rakentava studiolaravastus. Keskeisimmät miehekkyyden ainekset

rakentuvat kuitenkin juontajien puheen ja esiintymisen kokonaisuudessa, heidän keskustellessaan toistensa, vieraittensa ja katsojien kanssa.

Ohjelman perusvoimana on juontajien kommunikointi toistensa kanssa. Studioissa vallitsee poikamaisen rento ilmapiiri jo ennen vieraiden saapumista. Ohjelman rentous rakentuu vitsailusta ja enemmän tai vähemmän piilotetusta ilkeilystä, joka yleensä säilyy juontajien välisenä. Vieraisiin kohdistuva ilkeily oli ohjelman varhaisina vuosina lähes yleistä, mutta on sittemmin käynyt harvinaiseksi - oletettavasti siksi, että vieraiden halua saapua ohjelmaan ei haluta vähentää.

Toimittajien keskinäiselle kisailulle on tarjonnut aineksia Rantalaisen ja Sarasvuon erilaisuus miestyypeinä. Vaikka Rantalainen on lääkärin poika ja siistin sisätyön tekijä, hän on koonnut rooliinsa ja habitukseensa runsain mitoin työväenluokaisen miehen piirteitä. Rantalainen viljelee rahvaanomaisia ilmaisuja. Hän harrastaa kamppailulajeja ja pukeutuu ylävartaloa korostaviin urheilullisiin vaatteisiin. Hänen käsivarsissaan on tatuointeja ja kaulalla miehekkään mauton ketju.

Rantalainen on tehnyt omasta ruumiistaan yhden *HPR*:n sivunäyttämöistä osallistumalla erilaisiin kivuliaisiin performansseihin. Suorassa lähetyksessä on nähty Rantalainen mm. hammaslääkärin käsittelyssä, vatsatähystyksessä ja akupunktiassa. Näiden ruumiin spehtaakkeliin funktio on tietysti ensi sijassa kiinnostaa katsojaa, mutta myös vahvistaa Rantalaisen imagoa kipua kestäväksi tosimitiehenä. Kivunsiedolla Rantalainen dokumentoi miessankaruutensa laadun todelliseksi. Samaan tapaan toimintaelokuvissa miessankari joutuu säännönmukaisesti ensin alistumaan kärsimykseen voidakseen kirkastua oikeaksi sankariksi.⁶

Sarasvuo puolestaan on suosinut pukua, solmioneulaa ja muita ylemmän keskiluokan vaateparsia. Hänen julkiseen kuvaansa kuuluu yrittäjäys, jota hän on tuonut esiin sekä ohjelmassa että sen ulkopuolisessa mediajulkisuudessa. Hänen geelillä käsitelty hiuksensa yhdessä parrassängen kanssa tunnetaan juppiuden tunnusmerkkeinä.

HPR:n työnjaossa Sarasvuo on yleensä huolehtinut politiikan ja talouden alan vieraista sekä vakavista aiheista. Rantalainen onkin kokenut olleensa ohjelmassa lähes "pellen" roolissa.⁷ Mutta samalla kun Sarasvuo on edustanut kovan linjan asiatoimittajaa ja tiukkaa haastattelijaa, hänessä on voinut nähdä aineksia myös "uusmiehestä", joka on kontaktissa "pehmeään puoleensa". Ohjelmassa ja sen ulkopuolella Sarasvuo on tuonut esiin kasvissyöntiään ja meditointiaan. Sarasvuo on toiminut hyväntekeväisyyden parissa ja hänessä on urbaania herrasmiesmäisyyttä. Lukuisista naistenlehtien haastatteluista päätellen Sarasvuon juontajaimago näyttikin muodostuneen naisille mieleiseksi.

Rantalainen ja Sarasvuo ovat sekä toimineet yhdessä että kilpailleet. Molempien maskuliinisuus on kilpailussa vain terävöitynyt. Itse asiassa työväenluokan ruumiillinen sankari ja yläluokan järjen sankari ovat täydentäneet toistensa maskuliinisuuksia. Rantalainen ja Sarasvuo ovat laatineet

HPR:n kokonaisimagoon eräänlaista "täydellistä miehekkyyttä", jossa yleissivistys ja gentlemanismi yhdistyvät villimiehen aggressiivisuuteen.

Sarasvuon ja Rantalaisen miehinen kilpailu kiteytyi heidän nyrkkeilyottelussaan, joka tietenkin televisioitiin (12.5.94). Sarasvuon sisukas vastus nyrkkeilyä harrastaneelle Rantalaiselle näytti luovan heidän välilleen entistä lujemman keskinäisen kunnioituksen, koska seuraavan kauden ohjelmissa juontajien suhde kävi ystävällisemmäksi. Juontajat saattoivat nyt jopa taputtaa toisiaan hellästi olalle. Samaan tapaan Hollywoodin toimintaelokuvissa rohkeuden ja kestävyys todistaminen antaa hieman uutta liikkumavaraa miessankarin maskuliiniselle roolille ja sallii myös miesten väliset hellyydenosoitukset.

Pauli Aalto-Setälä on jatkanut Sarasvuon roolia kohteliaan terävänä "järjen miehenä", vaikkakin hieman uusin painotuksin. Poliitiikan ja talouden sijaan Aalto-Setälä tuo esiin kulttuuria ja kansainvälisiä kysymyksiä. Ohjelma on näin tehnyt lievän myönnytyksen parhaan katseluajan (prime time) journalismin tonteille. Aalto-Setälän ja Rantalaisen suhde ei näytä saavan yhtä voimakkaita jännitteitä kuin aikaisemman juontajaparin kesken syntyi, mutta perusasetelma on samansuuntainen.

Tästä kuviosta puuttuu vielä HPR:n "näkymätön toimittaja" eli tuottaja Juha Tynkkynen. Tynkkynen päällikköasema tuodaan avoimesti esiin. Juontajien kuulokkeisiin tuleva Tynkkynen "voice over" edustaa "yläkerran ääntä", korkeimman tason miehistä valtaa. Juontajat ylläpitävät Tynkkynen auktoriteettia mainitsemalla usein, miten "Tynkkynen huutaa korvaan". Suhtautuminen auktoriteettiin noudattelee mieskulttuurin tapoja: johtajaa totellaan, mutta samalla hänen roolilleen vitsaillaan. Sanailu tuottajan kanssa palvelee samalla autenttisuuden rakentamista: lähetyksen spontaanius käy hyvin ilmi.

Suurmiehiä ja kavereita

Juontajien keskustelu lukuisten vieraiden kanssa vie isoimman osan HPR:n ohjelma-ajasta. Lisäksi lähes jokaiseen lähetykseen kuuluu "yllätyspuhelu". Ilta-aikaan tehtävä puhelinhaastattelu (vaikka siitä olisikin sovittu etukäteen) korostaa toimittajien rohkeutta lähestyä "ketä tahansa". Vieraat eivät kuitenkaan ole koskaan ketä tahansa vaan yllättävän monia heistä tuodaan ruutuun kavereina. Simo Rantalaisen urheilijavieraiden ohella kavereihin kuuluu taiteilijoita sekä talouselämän miehiä. Ohjelma tuokin toisinaan mieleen kaverusten klubin, kun haastattelun aikana otetaan puheeksi toimittajan ja vieraan yhteiset "riemukkaat illat", tai sitten ruudussa sovitaan kapakassa käynnistä lähetyksen jälkeen. Toisinaan juontajat puolestaan ovat maininneet, miten jotakuta henkilöä ei *huolita* HPR:ään. Kavereitakaan ei silti ohjelmassa kohdella silkkihansikkain.

Sarasvuon ja Rantalaisen tapa rakentaa suhdetta toisiinsa ja kaveri-vieraisiinsa pohjautuu mieskulttuurin pitkiin perinteisiin. Koulujen pihoiilla, armeijassa, urheilukentillä ja muissa nuorten miesten yhteisöissä hellittelysanat korvaa "kasvattavaksi" mielletty henkinen ja ruumiillinen väkivalta. Erityisesti työväenluokan miesten puhekulttuurissa ystävyys-suhteita ja arvohierarkioita rakennetaan karkealla nimittelyllä. Kavereista voidaan puhua 'homoina' ja 'hinttareina' sekä herjaavasti että hellittely-mielessä. Homovitsit kanavoivat miesten keskinäisen kiintymyksen tunteita, mutta samalla ne ylläpitävät sitä homofobiaa, joka estää avoimemmat kiintymyksen ilmaukset.

Tämä piirre on iskostunut myös HPH: n ja erityisesti Rantalaisen puhetapaan; hän saattaa mainita myös ohjelman tuottajan Juha Tynkkysen potentiaalisesti "perseen antajaksi" (3.2.95). Vieraat saattavat osallistua aktiivisesti kepeään homovitsailuun, kuten 20.4.95, jolloin vieraina olivat poikaparit Joel Hallikainen ja Timo Koivusalo sekä M.A. Numminen ja Pedro Hietanen. Tilanne oli toisenlainen vuonna 1993, kun studiossa oli julkisuudessa "oikeaksi homoksi" epäilty Ruben Stiller. Silloin Rantalaisen homottelussa oli suoranaisten aggressiivinen sävy.

Kavereiden ohella ohjelman haastateltavina on nähty ainakin seuraaviin ryhmiin luokiteltavia ihmisiä:

1) Isät ja mestarit

Luokkaan kuuluvat kunnioitetut asiantuntijavieraat. He saavat haastattelussa puhua rauhassa ja keskeyttämättä ja toimittajat puhuttelevat heitä kunnioittavasti. Paras esimerkki lienee jalkaväenkenraali Adolf Ehnrooth, jonka haastatteluun Simo Rantalainen oli varautunut tummaan pukuun pukeutumalla (14.4.94).

2) Kiistakumppanit

Toisinaan ohjelmaan tuodaan saman pöydän ääreen kiistakumppaneita, kuten Matti-Esko Hytönen ja Timo T.A. Mikkonen (1.9.94). Tällöin juontajien asema on yleensä kiistelyn ylläpitäjä ja kärjistäjä. Toisinaan käy hyvin ilmi, kumpaa osapuolta toimittajat sympatisoivat.

3) Kummajaiset

Usein ohjelmassa vierailee mielenkiintoa herättäviä ihmisiä, joihin ei liity päiväkohtaista ajankohtaisuutta. Näitä ovat esimerkiksi lapsi-tähdet, vammaiset, parantajat, sirkustaiteilijat ja muut temppu-mestarit, Matti Nykänen sekä seksuaalisesti "poikkeavat" ihmiset. Kummajaisten haastatteluissa saattaa olla toisinaan ironinen sävy, mutta ei kuitenkaan suoranaisten loukkaava.

4) Naiset

Vaikka *HPR*:ssä toisinaan esiintyy naisia myös poliitikkoina ja asiantuntijoina, kytkeytyy naisten yleisin funktio ohjelmassa erotiikkaan. "Ei lähetystä ilman naiskauneutta", on Simo Rantalaisen kiteyttämä motto (14.9.95). Naisvieraat ovat yleensä malleja tai viihdetaiteilijoita. Haastattelun tekemiseen osallistuvat yleensä molemmat juontajat. Haastattelun ohessa juontajat tuovat usein esiin naisvieraan kyvyn herättää seksuaalista halua esimerkiksi puhumalla toistensa "kuolaamisesta". Kauniita naisvieraita kohdellaan silti huomiota herättävän herrasmiesmäisesti.

Yleisö maskuliinisuuden luojana

HPR-ilmiössä ja ohjelman maskuliinisten puhetapojen synnyssä yleisön rooli on poikkeuksellisen suuri. *HPR* vakiinnutti myöhemmin moniin eri ohjelmiin levinneen käytännön ottaa vastaan katsojien faxeja ohjelman aikana. Faxien avulla lähetykseen voitiin kytkeä välitöntä interaktiota katsojien kanssa, ilman että toimittajien kontrolli lähetykseen päätyvästä materiaalista kuitenkaan väheni. Katsojien palautetta ja juttuvinkkejä saapuu myös kirjeiden, korttien ja sähköpostin muodossa.

Yleisöpalautte, jota juontajat lukevat "postiosuudessa", vahvistaa kuvaa *HPR*:stä mieskeskustelun foorumina. Palautteessa kehuja ja kannustuksia saavat yleensä ne ohjelman vieraat, jotka ovat olleet esillä toimittajien kavereina. Yhteistä asiaa toimittajien kanssa yleisön edustajat ajavat myös antamalla toiveita ohjelman sisällöstä, kuten 9.3.95 anoessaan: "Koettakaa saada kimuleita eli nuoria naisia teidän ohjelmaan."

Postiosuuden perusteella erityisesti nuoret miehet muodostavat juontajiin vahvan "parasosiaalisen suhteen"⁸. He pyrkivät suoraan keskusteluyhteyteen juontajien kanssa ja ikään kuin hakevat ohjelman muodostaman kaveriklubin jäsenyyttä.

Erityisellä innolla juontajat ovat lukeneet viestejä, joissa heille "annetaan kuraa". Herjaavien viestien kirjoittajat saavat yleensä juontajilta suoraa puhuttelua, jossa kirjoittajien arvostelukyky asetetaan kyseenalaiseksi. Usein saapuneet kriittiset viestit murskataan konkreettisesti kun juontaja rutistaa kirjepaperin tai faxin ja heittää sen olkansa yli taaksepäin. Posti-osuudestakin muodostuu näin symbolista kamppailu-urheilua: se jatkaa sitä miehistä diskurssia, jota syntyy toimittajien keskinäisestä kinastelusta ja heidän haastavasta asenteestaan vieraita kohtaan.

Yleisökommenteissa palataan usein homoteemaan. Nimimerkki Blue Bird ärsytti kirjeellään 3.2.95 Rantalaista väittämällä, että tämän paidassa oleva vaaleanpunainen kolmio on homotunnus. Rantalainen käsitteli asiaa perusteellisesti ja kertoi tarkistaneensa SETA ry:stä, että hänen paitansa

kolmio on aivan erilainen kuin homokolmio. Juontajien ja vieraiden kesken synnytetty diskurssi jatkuu siis sujuvasti ohjelman katsojien kanssa käytävässä dialogissa.

Rantalaisen homofobinen imago⁹ saattaa yllyttää katsojapalautteen lähettäjiä provosoimaan Rantalaista. Toden-näköisempää kuitenkin on, että Rantalainen itse hallitsee ja ohjaa tätäkin herjaavaa diskurssia, jonka perimmäinen tavoite on pitää katsojien mielenkiinto yllä. Rantalainen toki itse valitsee ne faxit ja kirjeet, jotka hän lähetyksessä lukee.

Miehinen parisuhdedraama

Juontajien roolijako kahteen erilaiseen maskuliiniseen ideaalityyppiin on epäilemättä lisännyt HPR:n kiinnostavuutta. Mutta onko tätä piirrettä hiottu ohjelmaan tietoisesti? Kun elokuussa 1995 kysyin asiaa ohjelmaa tuottavan Broadcasters Oy:n Juha Tynkyseltä, hän kiisti tietoiset roolien rakentamiset todeten, että juontajien työnjako palautuu täysin juontajien persoonaan. "Virallista työnjakoa ei ole", vakuutti myöskin Aalto-Setälä *Me Naiset* -lehden haastattelussa¹⁰.

Näitä lausuntoja ei tarvitse epäillä, mutta ne eivät todista, etteikö analysoimaani työnjakoa silti olisi syntynyt; tekijöiden intentiot tuottavat vain osan kulttuurituotteisiin sitoutuvista merkityksistä.¹¹

Rantalaisen ja Sarasvuon kaudella *HPR*:n yhdeksi sivujuoneksi joka tapauksessa rakentui miehinen saippuaooppera. Ohjelman keskeinen jännite rakentui kahden erilaisen miehen kilpailullisesta yhteiselämästä ja siihen liittyvien ristiriitojen ylittämisestä. Juontajien roolijako perustui vahvoille maskuliinisille perushahmoille, jotka katsojien oli helppo tunnistaa. Katsojat saattoivat ihailla molempien tilanteenhallintaa tai ryhtyä tukemaan vain toista hahmoista ilman, että ohjelman vetovoima väheni. Ehkä Sarasvuon aika *HPR*:ssä tulikin täyteen ennen kaikkea siksi, että juontajaparin välille vähitellen syntynyt ystävällinen ilmapiiri vähensi tämän miehisen perusdraaman jännitettä.

HPR on epäilemättä vahvistanut maskuliinisuuden arvovaltaa ja näkyvyyttä televisiossa. Juontajaparin mediatilanteen hallinta on ollut sananmukaisesti esikuvallista, vaikka heidän käyttämänsä strategiat ovat erilaisia. Mieskatsojana olen monesti kokenut mielihyvää samastumalla ohjelman rennon ironiseen miesdiskurssiin. Samalla studion sparrausrinki on ylistänyt miehistä dynamiikkaa ja demonstroinut naisten rajoitettua asemaa miesten pelikentillä. Erilaisten maskuliinisuuksien olemassaolo *HPR*:ssä ei siis ole katkaissut näiden maskuliinisuuksien suhdetta valtaan ja hallintaan.

Mutta ohjelman merkitystä voidaan spekuloida myös hieman toisin. Tekemällä maskuliinisuudesta niin keskeisen teeman *HPR* on nostanut

maskuliinisuutta näkyväksi tarkastelun kohteeksi. Se on saattanut auttaa katsojia havaitsemaan maskuliinisuuden luonnetta eräänlaisen roolipelinä tai naamiona. Tämä on sinänsä arvokasta kulttuurissa, jossa maskuliinisuus on perinteisesti nähty piilotettuna normina ja feminiinisyys poikkeamana. Kuten Jorma Sipilä on arvellut, erilaiset maskuliinisuudet voivat esiintyä murtumakohtina toisilleen¹².

Sekin on mahdollista, että maskuliinisuuden ylikorostus on jo muodostunut HPR:lle jonkinlaiseksi taakaksi, josta halutaan päästä eroon¹³. Ohjelman sisältö on Aalto-Setälän kaudella ollut entistä monipuolisempi. Naisten osuus vieraista on lisääntynyt jälleen hieman, ja aihealueet ovat laventuneet "pehmeisiin" aiheisiin, kuten sukupuolirooleihin, rasismiin ja pakolaisten ongelmiin.

HPR:n edustama kumous suomalaisen televisiotoiminnan kentässä oli ennen kaikkea poikien vallankaappaus isiltä eikä naisten valta murroksessa suoranaisesti lisääntynyt. Ohjelma on kuitenkin (ehkä tahtomattaan) voinut toimia tienraivaajana muillekin entistä rohkeammille ohjelmatoiminnan muodoille. Kesällä 1995 MTV-3:ssa *HPR:n* ohjelmapaikalla lähetetty ja varsin hyviä katsojalukuja saanut *Amatsonia* osoitti, että puheohjelmiin on mahdollista tuoda myös uudenlaisia vahvoja naishahmoja. Naisellisen Unnan ja androgyynin Yazkan yhteistoiminta ja työnjako ohjelman vetäjinä on mitä ilmeisimmin saanut vaikutteita *HPR:n* tyylistä. *Samalla* *Amatsonian* voi nähdä toimivan *HPR:n* feministisenä kritiikkinä. *Amatsonia* antoi naishahmoille ne aktiiviset roolit, jotka *HPR:ssä* loistavat poissaolollaan. Urheilun ja politiikan miessankareiden sijaan tuotiin *Amatsoniassa* esille miesten asioina mm. impotenssia - ja asiasta puhuivat luonnollisesti naiset.

Amatsonian ja *HPR:n* rinnakkaisuus osoittaa, miten televisio-ohjelmat voivat toimia symbolisen sukupuolisodan areenoina. *HPR:n* laaja suosio ja vakiintunut asema suhteessa *Amatsonian* paikkaan kesäajan marginaali-ohjelmana puolestaan osoittaa, että television toimintakulttuuri - ja ehkä katselukulttuurikin - asettaa edelleen miesohjelmat etusijalle.

Pitäisikö naisten sitten sekä toimittajina että haastateltavina vallata omakseen myös sitä kilpailullista ja haastavaa retoriikkaa, jota *HPR* ja laajemminkin "miesten maailma" hyödyntää? Vai olisiko ehkä tärkeämpää, että miehet opettelisivat kohtaamaan toisiaan (niin journalismissa kuin sen ulkopuolella) myös muilla tavoilla kuin kukkotappelun tunnelmissa?

Itse toivottaisiin tervetulleeksi molemmat muutostrendit tuomaan uusia näköaloja ja kokemisen tapoja sekä tv-ruutuihin että olohuoneisiin.

Viitteet:

- ¹ Esim. Ahokas, Pirjo, Lahti, Martti & Sihvonen. Jukka (toim.), *Mieheyden tiellä: Maskuliinisuus ja kulttuuri*. Jyväskylän Yliopisto: Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 39, 1993; Sipilä, Jorma & Tiuhonen, Arto (toim.), *Miestä rakennetaan - maskuliinisuuksia puretaan*. Tampere: Vastapaino, (1994); Lehtonen, Mikko (1995), *Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen*. Tampere: Vastapaino, (1995).
- ² Esim. Sipilä, Jorma, "Miestutkimus - säröjä hegemonisessa maskuliinisuudessa". Teoksessa Sipilä & Tiuhonen 1994, 20, 27-29.
- ³ Halonen, Irma-Kaarina, "Suomenkielisten televisiouutisten nais- ja mieskuva". Teoksessa Sana, Elina (toim.), *Naiset, miehet ja uutiset*. Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja A:l. Helsinki: Yleisradio Oy, 1995, 27-29.
- ⁴ Kata Kärkkäisen haastattelu otsikolla "Kata pursuaa ideoita tv:lle" *Katso* 8/1994.
- ⁵ *City-lehti* 22/95, Jari Sarasvuon haastattelu otsikolla "Minä Sarasvuo".
- ⁶ Hietala, Veijo, "Mies ja masokismi eli klassinen masokistinen teksti". *Lähikuva* 2/1993.
- ⁷ Erja-Outi Heinon tekemä haastattelu "Näin käyn merta päin - Kunnian ja tunnon kautta Simo Peloton", *Anna* 12/94, 22.3.1994.
- ⁸ Ks. Isotalus, Pekka & Valo, Maarit, "Televisioystävyyttä ja radiorakkautta. Parasosiaalinen suhde suomalaisittain". *Tiedotustutkimus* 3/1995. Parasosialisuus tarkoittaa katsojan kykyä luoda mediahahmoihin esimerkiksi ystävyyden ja empatian tunteita.
- ⁹ Rantalainen on tuonut homovihaa esiin ohjelmansa ohella esimerkiksi lehtihaastattelussa, jossa hän totesi, että homous on sairaus, eikä hän voisi hyväksyä homoa ystäväkseen (7 päivää 34/94, 25.8.1994, s. 36.)
- ¹⁰ Nina Kantolan tekemä haastattelu "Pauli Aalto-Setälä ei yritä korvata Sarasvuota". *Me Naiset* 36/95, 1.9.1995.
- ¹¹ Sopii miettiä toimisiko HPR ohjelmana, mikäli Simo Rantalainen juontaisi sitä esimerkiksi Matti-Esko Hytösen kanssa. Keskittyminen lihasten maskuliinisuuteen todennäköisesti kaventaisi kohdeyleisöä, vaikka olettaisikin myös Hytösen oppivan puhumaan sujuvasti.
- ¹² Sipilä 1994, 28.
- ¹³ Erityisesti Rantalaisen maskuliinisuuden pullisteleva sävy on nostanut myös ärtymystä, ainakin tv-kriitikoiden keskuudessa. Ks. esim. Ilkka Jauhaisen kolumni "Simo hei, please! Ei teloitukset ole kivoja", *Helsingin Sanomat* 6.12.1995, sekä Se-lehden kommentti "Jos ette usko, vetelen turpiin", Se 2/1996, 23. Ehkä Sarasvuon ja sittemmin Aalto-Setälän edustama järjen miehuus onkin lopulta se osa maskuliinista valtaa, joka HPR:ssä on säilynyt puhtaimmin kritiikiltä suojassa - sosiaalisella vastuuntunnolla kiillotetun kilpensä takana.